

הלכות שבת רעא-ערב

לחזור ולקדש אלא ישתה מיר מן המוכן שלפניו^י שהרי זה כאלו קידש על היין ההוא שאף שכוס של קידוש צריך שיאחזנו בידו^י מכל מקום אין זה מעכב בדיעבד^י:

כט אין צריך לשפך מכוס המקדש לכוסות יין שלפני המסובין היוצאים ידי חובתן בשמייעה אלא אם כן היו פגומין שאז הוא צריך לשפך לכל כוס וכוס קודם שיטעום הוא כדי שישתו כולם מכוסות שאינן פגומין^י שזהו מצוה מן המביחח^י:

ל לא יטעמו המסובים קודם שיטעום המקדש אם הם זקוקים לכוסו ששופך ממנו לכוסות שבידם ריקנים או פגומים^י אבל אם היו להם כוסות יין שאינן פגומים רשאים לשתות קודם שישתה המקדש^י כמו שנתבאר כל זה בס"י ק"צ^י:

ערב על איזה יין מקדשין וכו' י"ד סעיפים:

א אין מקדשים על היין שריחו רע^א אע"פ שלא נשתנה לחמיצות כלל^ב אלא ירחו וטעמו יין שמכרכים עליו בורא פרי הגפן^ג רק שמסריח קצת מחמת שדויה בכלי מאוס^ד אף על פי כן הקריבחו נא לפחתך^ה הירצך או הישא פנד^ו.

וכן אין מקדשין על היין שנתגלה^ז אף על פי שעכשוו אין נוהרים בגלוי^ח לפי שאין נחשים מצויים בנינו אף על פי כן הקריבחו נא לפחתך וגו'^ט ומכל מקום אם לא עמד מנגלה אלא שעה מועטת אין להקפיד כל כך בפרט במדינות אלו שאין היין מצוי כל כך לפי שגם הפחות והסגנים אין מקפידים על כך בדיעבד אלא אם כן נמד ירחו וטעמו^י:

קונטרס אחרון

אין צריך לברך אם היה דעתו עליו. ומ"ש בס"י ר"ו סק"ז^י היינו לפי דעת הטור אבל לפ"ד ר"ת אינו כן^י כמבואר בהדיא בהגהות מיימוניות^י ע"ש בב"י ובט"ז ס"ק ח' וט' ודו"ק. ואף אם חמצי לומר דהמגי'א חולק על זה^י קי"ל ספק ברכות להקל:

רמז ספק ה.

רמז מ"ו שם. וראה קמ"א ס"ק ח שאפשר גם המ"א יורה לזה.

רמז כדלעיל מ"ה. וראה גם לעיל ס"י קמז ס"ו. ס"י רו ס"ה. מ"מ וציונים.

רמז ראה לעיל ס"י קפב ס"א. ס"י קצ ס"ג. ס"י רו ס"ט. ורמז תוס' ברכות נוז, א ד"ה אין פסחים קו, א ד"ה הוה נזון. רא"ש ברכות פ"ו ס"י נו. פסחים פ"ו ס"י נו.

מור וש"ע ס"י. וראה לעיל ס"י קצ ס"ה וש"ל. כדי השלחן ס"י נו ס"ק לא.

רמז כדלעיל ס"י קפ ס"ה. וראה מ"מ וציונים.

רמז תוס' שם. רא"ש פ"ו ס"י נו בשם הורישלמו. ש"ע ס"ג.

רמז מעובדא דרהוא סבא פסחים שם. תוס' ורא"ש שם. ש"ע שם.

סימן ערב

א רב עירא בר מוביא ב"ב צו, א לאוקמא הנורא שם ע"ב. מור וש"ע ס"א.

ב כ"ו ריש הסי'.

ג רשב"ם שם ד"ה אלא. מור. ויתבאר לקמן פ"ג.

ד רשב"ם שם. א"ה רב ס"ק א.

ה לשר ומושל שלך.

ו מלאכי א, ה. גנרא שם.

ז גנרא שם. מור וש"ע שם.

ח מור בשם ר"יין גיאות. ש"ע שם.

ט גנרא שם. מ"א סק"א.

י מ"א שם.

ציונים לקונטרס אחרון

פד הל' ברכות פ"ד אות ג.
פז על הש"ו ס"ק יט. וסובר דאף כשהיה לפניו בשעה שקידש צריך לחזור ולקדש.

פב ולעיל שם ש"ט, דכשאינו לפניו לא מהני מה שהי' דעתו עליו. וז"ה בסדר ברה"י פ"ט ה"ד.
פג ראה תהלה לדודי רו ס"ו סק"א. כדי השלחן ס"י עט ס"ק כו.

הלכות שבת ערב

רמא

ב אין מגתו מקדשין עליו¹⁰ וסוחט אדם אשכול של ענבים ואומר עליו קודש היום¹¹ ומכל מקום מצוה מן המובחר בין ישתן¹² שהוא משובח יותר¹³:

ג מקדשים על אין שבפי חבית¹⁴ אע"פ שיש בו קמחין¹⁵ ובלבד שיסגנו תחלה להעביר הקמחין¹⁶ אם אפשר לו¹⁷.

ומכל מקום אם יש עליו קרום לבן אין מקדשים עליו¹⁸ לפי שמן הסתם כבר פג בו מעמו ונעשה חומץ¹⁹ ויין שמעמו חומץ²⁰ אע"פ שריוו יין אין מקדשים עליו²¹ ואפילו בורא פרי הגפן אין מברכים עליו כמו שנתבאר בס"ר²² אבל אם ידוע שמעמו יין אע"פ שריוו חומץ מברכים עליו בורא פרי הגפן ומקדשים עליו²³ שהכל הולך אחר הטעם²⁴ ומכל מקום מצוה מן המובחר לברור יין טוב לקדש עליו²⁵ ולא לקח אפילו מסתם יין שבמרתף²⁶ כי שמא יהיה ריוח חומץ:

ד יין לבן מקדשים עליו²⁷ כמו שיתבאר בס"ר תע"ב²⁸ :

ה ומקדשים על יין שבשולי החבית אף על פי שיש בו שמרים ועל יין שחור ועל יין מתוק²⁹ ומכל מקום מצוה מן המובחר לברור היין המשובח ביותר לקדש עליו³⁰:

ו יין חי אפילו אם הוא חוק כל כך שראוי להמוג בשלשה הלקים מים וחלק אחד יין מקדשים עליו אפילו בלא מויגה כלל³¹ ומכל מקום יותר טוב להמוג ובלבד שיהא מוגז כראוי³² (ע"י ס"ר ר"ד³³) וימנת שלנו שאינם חזקים הם יותר טובים בלא מויגה³⁴:

ז יין צמקים³⁵ והיינו שכותשים ענבים יבשים ונותנים עליהם מים ושורים אותם בהם ג' ימים ותוסס ונעשה יין³⁶ מקדשים עליו בין שנכמשו בעודם בנפניהם בין שנצממקו ונתייבשו בחמה או ע"י תולדת האור³⁷ והוא שיוצא מהם קצת לחלוותי בלא שרייה כשמנעצרים אותם³⁸ (שאותו הלחלוותי הוא שנכנס במים ע"י שרייה ומהפכם ליין³⁹) אבל אם אינו יוצא מהם שום לחלוותי אף אם ידרכום ברגל או יעצרום בקורה אלא ע"י שרייה בלבד אין מקדשים עליו ואפילו בורא פרי הגפן אין מברכים עליו⁴⁰:

_____

ל מור ושועל שם.
 לא בה"ג סוף הל' קדשות והברלה (ד, ד). מור ושועל ס"ה.
 לב מור ושועל שם.
 לג סעף מ.
 לד מור ורמ"א ס"ה. וראה גם לעיל ס"י קפ"ג ס"ג. לקמן ס"י תעב סוף ס"ג. וראה קצור הלכות הערה 13.
 לה כ"ב צ, ב. מור ושועל ס"ג. וראה גם לעיל ס"י רב רש"י ס"ב. לקמן ס"י תעב ס"א. ס"י תעב ס"ג.
 לו שולח מרל"ב"ח ס"י מא. הובא בב"י ויד' ס"י קכג ס"ק ג. ובארו"ח ס"י רב סק"ה. מ"א שם ס"ק ב. וראה מסגרת השלחן ס"י ג סק"ה.
 לו מור.
 לח ר"ף פ' ערבי פסחים (כב, ב). רמ"ש כ"ב פ"ו ס"ג.
 רמ"ב פ"ט ה"ו. שולח ריב"ש ס"י מ. מור ורמ"א ס"ג. מ"א סק"ה. וכ"ה לקמן ס"י תעב ס"ג. ולענין שיעור היין והצמקים, שמונח בה כשם רינוג, ראה שולח צ"צ האו"ח ס"י כח וס"י פב. בדי השלחן ס"י פ ס"ק ג.
 לו רשב"ץ ח"א ס"י נו. וכ"ה לקמן ס"י תעב ס"א. וראה מ"מ וצוונים. וראה שולח צ"צ חו"ד ס"י קסו אות ב (צצ, א).
 מ שועל ס"י רב ס"א.

יא נגרא שם ע"א תאני רב חייא. מור ושועל ס"ב.
 יב רבא שם ע"ב. מור ושועל שם.
 יג מ"א סק"ג. ובס"י תר סק"א. וכ"ה לקמן שם ס"ז.
 יד ראה גם מור בה"ג פ"ב ה"ד.
 טו נגרא שם מרדכי חייא. מור ושועל ס"ג.
 טז מור ושועל שם.
 יז הגזות מרדכי כ"ב רמז תקסו. אידות חיים הל' קדשות אות כב. ורמ"א ס"ג. ולענין לסגנו בשבת ראה לקמן ס"י שיש ס"ג.
 יח ראה אליה רבב ס"ק ה.
 יט ב"ח ס"ג. מ"א סק"ה.
 כ כ"ח שם.
 כא רמ"ב פ"ט ה"ו.
 כב סעף ו.
 כג רמ"ב שם הל"ו כ"ה ב"ב צ, א. רשב"ם ורא"ש שם. מור ושועל שם.
 כד ס"י דר"ש וש"נ.
 כה שועל שם.
 כו מ"ז סק"ה.
 כז מור ס"ג. תעב. כ"ה ד"ה גרסין ממשמעת כמה פוסקים. שועל ס"ה.
 כח סעף כו.
 כט נגרא שם צ, ב. מור ושועל ס"ג.

ח שמרו יי¹⁰⁰ או הרצנים¹⁰¹ שנתן עליהם מים ונעשה יין מקדשים עליו אם ראוי לברך עליו בורא פרי הגפן כמו שנתבאר בס' ר"ד¹⁰²:

פ יש אומרים שאין מקדשים על יין מבושל¹⁰³ ועל יין שיש בו דבש¹⁰⁴ שאין מקדשים אלא על היין הראוי לנסך על גבי המזבח¹⁰⁵ ויש אומרים¹⁰⁶ שלא מיעמו אלא יין שאינו ראוי לנסך מפני גריעות שבו כגון מגולה ושירחו רע אבל המבושל אין פסולו למזבח אלא מפני שנשתנה מבריותו אבל לא נשתנה לגריעות אלא לעילוי כמ"ש בס' ר"ד¹⁰⁷ לפיכך מקדשים עליו ואין צורך לומר יין שיש בו דבש¹⁰⁸ שאין פיסולו למזבח מחמת עצמו אלא מחמת הרבשו¹⁰⁹ שנאמר¹¹⁰ כי כל שאור וכל דבש וגו' וכן עיקר וכן נהוגים לקדש עליהם אפילו יש לו יין אחר אלא שאינו טוב כמותם¹¹¹:

י מדינה או עיר שרוב יינם שכו¹¹² או שאר משקים¹¹³ דהיינו שדרך רוב אנשי העיר לקבוע סעודותיהם¹¹⁴ על השכר או שאר משקים כמו שהוא דרך לקבוע על היין במקום שהיין מצוי הרי משקן אלו בעיר זו כמו יין ונקראים שם חמר מדינה לענין כל הדברים הטעונים כוס וכל שאין יין הרבה גדל סביבות העיר כמהלך יום¹¹⁵ שאף שמצוי הרבה יין אצל החנוני (א) מן הסתם אין דרך רוב אנשי עיר זו לקנות יין תמיד מן

קונטרס אחרון

(א) מן הסתם בו אף¹ אם כוונת המג"א שם² כרמ"א שם³, דאי אפשר ליקנות יין בכל סעודה, מכל מקום הטור כתב כן⁴ בקידוש. ואף שטעם זה אינו מפורש בדבריו, מכל מקום כיון שהדבר מבואר מלשון הרמב"ם⁵ ומדעת סמ"ג⁶ ובית יוסף שם⁷ שהכל תלוי ברוב אנשי העיר שמשתמשים את השכר במקום תשמישו של יין, ולפי דעתם⁸ אף שהיין מצוי בתנות

<p>מא ברייתא גז, ב. גמרא גז, ב. מור וש"ע ס"ג. מב רא"ש שם ס"ט. מור וש"ע שם. מג סעף ר"א. מד מור בשם רב האי גאון ורש"י (ראה תשובות רש"י ס' פח) ורמב"ם פכ"ט ה"ד וכמה פוסקים. העה רב' בש"ע ס"ה. מה דעה הא' ברמב"ם שם. מור בשם הר"יין גיאת. דעה הא' בש"ע שם. מו רב ב"ב שם. פסול מבישל למזבח ראה מנחות פג, א. ורמב"ם הל' אסורי מצבה פ"ו ה"א. פסול דבש ראה ויקרא ב, יא. מנחות נו, ב. רמב"ם פ"ה ה"א. מז תוס' ב"ב גז, א ד"ה אלישא. פסחים קנז, ב ד"ה אובעה בשם הירושלמי פסחים פ"י ה"א. רא"ש פסחים פ"י ס"י. מור וב"י ד"ה ועל יין בשם כמה פוסקים. דעה הא' בש"ע שם. מח סעף ז. מט רמב"ם שם בשם שו"מ שנתור. השגת הראב"ד שם בשם הירושלמי שם. מור וב"י ד"ה ולענין מה</p>	<p>שהביא בשם כמה פוסקים. דעה הא' בש"ע שם. נ מגיד משנה שם בשם גאונים. נא ויקרא ב, יא. נב אגור ס' שפא. רמ"א ס"ה. וז"ה לקמן ס' תעב סכ"ז. נג רמב"ם פכ"ט ה"ד. נד מור וש"ע ס"ט. וראה ב"י ד"ה במקום שאין. וראה לעיל ס' קפב ס"ג. ולקמן ס' תעב סכ"ט, דהיינו משקים חשובים כשכר. ולענין חלב ראה אג"ק ח"ט ע' פג. ולענין קפה או תה ראה קצור הלכות מילואים ע' סו ואי"ק. נה ברייתא פסחים קז, א גירסת רבינו הנזאל (לענין כוס בהמ"ז), וביע"ל ס' קפב ס"ב וש"ג פסקי ראי' פסחים פ"י הלכה א אות כז (אף לענין קידוש). שלשי הנגורים שם (בב, ב אות ב). וראה אלה רבה ס"ק יג. נו רא"ש פסחים ס"י ס"י פ"ה בשם יש מפרשים. מור. מ"א סק"ו. וראה מ"א ס' קפב ס"ק ב (דאם גדל מנעט יין סמך לעיר אין בכך כלום). וז"ה לעיל שם ס"ב. לקמן ס' תעב סכ"ח.</p>
--	---

ציונים לקונטרס אחרון

- א לכללות ק"א זה ראה הע"ב (ירוש"י) ח"ז ע' נו ואי"ק.
- ב ס' קפב ס"ק ב; אע"פ שמצויין יין הרבה אצל חנוני אין בכך כלום.
- ג סעף ב, לנבי כוס ברכת המזון.
- ד משא"כ בקידוש והבדלה.
- ה בשם יש מפרשים (והוא מרא"ש פסחים פ"י ס"ז): שלא יהא יין גדל מהלך יום כל סביב העיר.
- ו הל' שבת פכ"ט ה"י: מדינה שרוב יינה שכר.
- ז עשין כט (בשם בה"ג): והיכא דלא שכיח חמרא כלל ושיכרא הוא חמר מדינה.
- ח ריש ס' קפב.
- ט הרמב"ם וסמ"ג ובי"י.

הלכות שבת ערב

רמג

החנווני אלא קובעים רוב סעודותיהם על שאר משקים והרי הם חמר מדינה¹⁹ ואף במקומות שהיו גדל שם ובשנה אחת לקח חיין ואינו מצוי כל כך ורוב העיר קובעים רוב סעודותיהם בשנה ההיא על שאר משקים הרי משקים אלו חמר מדינה בשנה ההיא²⁰.

ויש הולקין על כל זה²¹ ואומרים שאינו נקרא חמר מדינה אלא אם כן רוב השנה²² אין חיין מצוי כלל בכל העיר אפילו אצל החנוני אבל אם רוב השנה הוא מצוי אצל החנוני אף שהוא ביוקר אין שום משקה נקרא חמר מדינה לענין כל הדברים הטעונים כוס (חיץ מברכת המזון ממעט שנתבאר בס' קפ"ב²³) אף בשעה שאין חיין מצוי כלל בעיר.

ומנהג העולם כסברא הראשונה²⁴:

יא יש אומרים שלא הזכיר חמר מדינה אלא לענין הברלה²⁵ וברכת המזון²⁶ ושאר

קונטרס אחרון

אין בכך כלום אם הרוב משתמשים בשכר במקום יין, וכן הוא גם כן לפי דעת הטור בשם יש מפרשים, העתקתי דעתם ביחד לסמוך עליהם המנהג, וכן בדעת המרדכי²⁷.

אבל דעת ראבי"ה שהובא בהגהות מיימוניות²⁸ שהביא המג"א²⁹ היא כרשב"ם³⁰, דלא מיקרי חמר מדינה אא"כ אין יין מצוי כלל בעיר, ובברכת המזון דוקא סבירא ליה³¹ להקל כשרוב העיר קובעים עליו סעודתם, ולא משום דמיקרי חמר מדינה אלא משום דהכי גרסינן בהדיא בגמרא³² ולא אמרן כו'. עיין בהגהות מיימוניות פרק ז' מהלכות ברכות³³.

ומסתימת רמ"א בסימן תפ"ג³⁴ כתב³⁵ אין לו יין כו', משמע אפילו יש יין בעיר³⁶, מדלא כתב שם כמו הכא³⁷ ואם יין בעיר כו', אלא ודאי דמי"ש בס' קפ"ב³⁸ ואי אפשר לקנות כו'³⁹, לרונהא דמילתא כתב כן, לצאת אף להרשב"ם⁴⁰, או כיון דלא אפשר לברכת המזון גם להבדלה אין צריך, דמאי שנא מברכת המזון, שהרי בברכת המזון אין צריך אפילו פעם אחת בשבוע, אע"ג דאפשר, וע"כ משום דמאי שנא פעם זה משאר הפעמים, אם כן הוא הדין להבדלה, וכל זה לקיים המנהג אבל לדינא צ"ע. ועיין במ"ש בס' תפ"ג⁴¹:

נז בי"ח ס' קפב ד"ה כתוב בתורת. מ"א שם. וכ"ה לעיל שם.

נח נמרכי פסחים שם (לו, ג.) בשם רש"י מ"א סק"ו.

נט רשב"ם שם ד"ה חמר וד"ה ח"מ רלא קבע. ראבי"ה ס' תקנ"ו. תהנות מיימוניות פכ"ב אות ד. וראה ק"א

סק"א.

ס מ"א סק"ו. נמשמעות הנגרא שם.

סא סעף ב'. מראבי"ה ס' קמט. הובא בהגהות מיימוניות הל' ברכת פ"ז אות ס. רמ"א שם ס"ב.

ציונים לקונטרס אחרון

יז לענין הברלה, שלא פירש שם ס"ב מתי נקרא השכר חמר מדינה.

יח לענין ד' כוסות.

יט שדין הברלה וד' כוסות שוה לכוס ברכת המזון.

כ ברמ"א ס"ט (לענין לקדש על הפסח).

כא יין בכל סעודה לברך עליו, ששעם זה אינו שייך בהבדלה וד' כוסות.

כב פסחים שם, שאין מבדילין עליו אא"כ אין יין אחר בעיר הזאת.

כג לפנינו שם לא נתבארו הפרטים, רק בס' תעב סכ"ח.

י פסחים פ"י (לו, ג.) אין יין מצוי.

יא הל' שבת פכ"ט הי"ז אות ד; אבל נמצא יין באתה הגמנוניא אלא שהוא ביוקר כו'.

יב ס"ק ג'.

יג פסחים קז, א ד"ה חמר.

יד לראבי"ה ס' קמט. הובא בהגהות מיימוניות הל' ברכות פ"ז אות ס. רמ"א ס' קפב ס"ב.

טז פסחים שם, לייצט רבנו חננאל ורוב הספרים; לא אמרן אלא דלא קבע סעודתיה אשיכרא אבל קבע סעודתיה עליוה לית ליה כה.

הלכות שבת ערב

רמד

דברים המעונים כוס⁹⁹ חוץ מקדוש שאין מקדשין לעולם אלא על היין ולא על שאר משקים שהם חמר מדינה אף אם אי אפשר למצוא יין כלל בכל המדינה¹⁰⁰ אלא יקדש על הפת וביום יוצא ידי חובתו כמה שמכרך המוציא על הפת¹⁰¹ ויש אומרים¹⁰² שאפילו מי שיש לו יין יכול לקדש על חמר מדינה מן הרין אלא שאין זה הידור מצוה צריך לקדש על היין לכתחלה אבל אם אין יין בביתו אף שישנו אצל חנוני אין צורך לקדש עליו אלא אם כן רוצה לעשות מצוה מן המובחר¹⁰³.

ולענין מעשה אם אין יין בעיר יקדש בלילה על הפת¹⁰⁴ לחוש לסכרא הראשונה וביום יקדש על המשקה שהוא חמר מדינה¹⁰⁵ שאם לא יברך אלא על הפת איזה היכר יהיה לקדוש זה שאף בלא מצות קידוש זה היה מכרך על הפת¹⁰⁶ אבל אם יש יין בעיר אין לקדש על הפת¹⁰⁷ אלא על היין בין בלילה בין ביום לפי¹⁰⁸ שיש אומרים¹⁰⁹ שלא תקנו כלל קידוש על הפת אלא על הכוס.

ומכל מקום במדינות אלו שהיין ביוקר יש להקל בקידוש של יום לקדש על המשקה שהוא חמר מדינה אף אם יש לו יין בביתו דכיון שמכרך בתחלה על כוס חמר מדינה ואח"כ על הפת יוצא כזה לדברי הכל¹¹⁰ ואף שיש מי שאומר¹¹¹ שלא תקנו שום קידוש אלא על היין בלבד ולא על הפת ולא על חמר מדינה מכל מקום אין להחמיר כל כך בקדוש של יום שאינו חיוב כל כך כמו של לילה¹¹² כיון שהיין ביוקר במדינות אלו¹¹³.

ומכל מקום מצוה מן המובחר לקדש לעולם על היין⁹:

יב מי שאינו שותה יין מחמת נדר יכול לקדש עליו (ב) וישתו אחרים המסובין עמו⁸⁹ ואם אין עמו אחרים יקדש על הפת ולא על היין או ישמע קידוש מאחרים

קונטרס אחרון

(ב) וישתו אחרים בו¹⁴ המג"א¹⁵ יחיד הוא בדבר זה, וכל האחרונים¹⁶ מסכימים לדעת רמ"א¹⁷, ואף המג"א עצמו חזר והודה לרמ"א בסי' רצ"ט סק"ה, שכתב עיין סי' ע"ב סי' ט"ז כו'¹⁸, וכן כתב ג"כ בסוף סי' תקנ"ז¹⁹ ע"ש. ומה שהביא כאן ראה מסי' רע"ג²⁰ אינה

<p>עג רמ"א סי"ט עד מ"א סי"ח. עה ר"ת בחי"ט פסחים ק"ג ב ד"ה מקדש. וברא"ש שם ובמ"ר.</p> <p>עו מ"א מק"ט. וראה לעיל סי' רעא סכ"ג. עז ראה מ"ב וציונים. עח ראה לקמן סי' רפג ס"ב. עט מ"ז סכ"ג. פ מ"א סוף ס"ק פ. פא דרכי משה סי"ג ג. רמ"א סי"ט (ובדעה הא' ודלעיל סי' רעא סכ"ה). וראה ק"א סי"ב ב השעם שיכול להוציא בברכת דין אף שיועד לברך בעצמו. וראה תהלה לדרו סי' קצ סמ"א. הערות בש"ע ארמ"ז ע' 157.</p>	<p>סה ראה שו"ע אבן העזר סי' סב ס"א לענין ברכת התנים. סו ב"י ד"ה וי"ש רבינו ומדברי הרמב"ם, ממשמעות הרמב"ם. סז ראב"ד פכ"ש ה"י. הובא גם לעיל סי' רעא סוף סכ"ג. לקמן סי' רפג ס"ב. סח רא"ש ע"ב פסחים סי' ז' בשם ר"י וראב"ן פ' ערבי פסחים (קסד, ד) וטוונים. דעה הא' במור וש"ע שם. סט מ"א סוף סוף מ. ודלעיל סי' קפב ס"ב. לקמן סי' רנו ס"ב. ע ראה גם לקמן סי' תעב סכ"ח. עא ראה לקמן סי' רפג סוף ס"ב. עב רא"ש שם, מ"ג פכ"ש ה"י. מור וש"ע שם.</p>
---	---

ציונים לקונטרס אחרון

- כז סעיף ט.
- כח דמותר ליטן לאחרים לשתות.
- כט ואי ליכא אחר אצלו יתן לתניוק לטעום. וראה הערות ובאורים שם ע' סח.
- ל סעיף ד; והוא שאינם יודעים, ומפרש המ"א דהיינו שאינם יודעים בברכת היין.
- כד לכללות ק"א זה ראה הגו"ב (ירוש'י) ח"ז ע' סז ואילך.
- כה סי"ק ט, שכשאינו טועם אינו יכול להוציאם בברכת היין, רק כשאינם יודעים לברך בעצמם.
- כו ראה לבוש סי"ט. אלה רבה סי"ק יז. ובסי' רעא סי"ק כח.

הלכות שבת ערב

רמה

שמקדשים על היין²⁶ אבל מי שאינו שותה יין מחמת ששונאו יש לו לרחוק את עצמו לשתות ממנו²⁵ בקידוש של לילה ולא יקדש על הפת מטעם שנתבאר²⁴ או ישמע מאחרים המקדשים על היין²⁸:

קונטרס אחרון

כלום, דבטור שם מבואר בהדיא דאקידוש קאי שאינו יודעים לקדש²⁷, אבל כיון שיכול לומר הקידוש בשבילם יכול גם כן לברך בורא פרי הגפן²⁷.

ואין לומר דשאני התם²⁷ שאי אפשר שהם יאתוו הכוס ויברכו בורא פרי הגפן ויחזירוהו לקדש עליו, לפי שכל דבר הטעון כוס היינו שטעון לברך עליו בורא פרי הגפן, כדמשמע בשו"ת חכם בצבי סי' קס"ח, דזה אינו²⁷, דאין כוס של ברכה תלוי כלל בברכת בורא פרי הגפן, שהרי המקדש באמצעי סעודה אינו מברך בורא פרי הגפן כמ"ש סי' רע"א²⁷, וגם ברכת המזון לא היה רב אשי מברך בורא פרי הגפן על הכוס כדאיתא בפרק ערבי פסחים²⁷, ושאינו זמן²⁷, שאין שם טעימה כלל, וזם לא יברך על היין אין כאן היכר כלל שממברך על היין, ועוד יש לומר בענין אחר. ואין שהיה ע"פ סברת המג"א סתורה מכל צד, דאם תמצי לומר כמ"ש החכם צבי, א"כ הא דברכת המזון סגי בטעימת אחר כמבואר בסי' קצ"ז²⁷ היינו שהמברך יברך בורא פרי הגפן וישתו האחרים אף על פי שיוודעים בעצמם לברך²⁷.

ואף אם תמצי לומר שגם בסי' רע"ג צריך שלא יהיו יודעים גם ברכת בורא פרי הגפן, אין משם ראייה לכאן, ריש לומר הכא כיון שהוא חייב בקידוש ואי אפשר לו לצאת ידי חובתו בלא טעימה כמ"ש האחרונים בסוף סימן רע"א²⁷, אם כן כשאחר טועם ומוציאו ידי חובתו למה לא יוכל הוא לברך על אותה טעימה שהיא גם כן בשבילו. דבשלמא מי שיצא כבר ידי חובתו, שאינו מחוייב בדבר אלא מדין ערבות²⁸, לכך כיון שהחייב בעצמו יכול לפטור חובו בעצמו אין להעבר לפוטרו, מה שאין כן כאן שהוא חייב בעצמו בטעימה זו לבר מהעדרות בעד חבירו הטועם. ואף שהוא אינו חייב אלא בהטעימה ולא בהברכה כשאינו טועם, מכל מקום כיון שהוא חייב לטעום אם כן כשתבירו טועם ונעשה כאלו הוא טועם²⁸, ואי אפשר לחבירו לטעום בלא ברכה אם כן הברכה שתבירו צריך לברך הוא מחוייב בה מחמת עצמו, כמו שמחוייב בה מדין ערבות מחמת שאי אפשר לחבירו לטעום בלא ברכה כדפרש"י²⁸, שהרי בהברכה עצמה אין בה דין ערבות אלא מחמת הטעימה, והוא הדין לענין חיוב מחמת עצמו גם כן, שכיון שאי אפשר

פב רמ"א שם. וראה לקמן סי' תעב (קח יין צמנוקים).
פג מ"א סי"ג מ. וראה לקמן סי' תנב ככ"א.

צינונים לקונטרס אחרון

גנאי הוא לברכת היין שיאמר שלא לצורך. ומשם הוכיח החכם צבי את שיטתו שכוס צריך ברכת היין. לה טעף ד. ולענין קידוש ראה סי' רצא סי"ד. ולעיל שם סכ"ה.
לט דלא כמ"ש לעיל שם סי"ד, לענין ברכת המזון, שלדעת החכם צבי (וכ"ה בחכם צבי שם) היינו דוקא בקטן שהגיע לחנוך (או בנדרים שלא יודעים, להאומרים שברכת המזון טעונה כוס). מ וברלעיל שם סכ"ה.
מא שאילת דרב אחאי שאילתא נד. רשי"י ר"ה כט, א ד"ה אע"פ שיצא מוציא. וברלעיל סי' ח סי"א וסי' קסג סכ"ג ושי"ג. וראה גם לעיל סי' רסג סי"ה.
מב ראה חקרי הלכות ח"ג ע' כו, א. שית הגדה שער ברכת ה' סי"ג ג. סי' ד סי"ק טו. וראה דברי נחמיה השלמה לסי' תרנא ק"א סי"א א. מג ר"ה כט, א ד"ה אע"פ.

לא וכ"ה לקמן שם סי"ו.
לב וכ"ה לעיל סי' קצ סי"ד: שכיון שצריך ברכת קידוש והברכה בשביל עצמו יכול לומר גם ברכת היין. וראה גם סידור (ברכת אירוסין ונשואין) שמברך גם ברכת היין וישתה החתן והכלה (אף שהם יודעים).
לג בסי' רעג, שאינם יודעים לקדש ויודעים לברך. לד וראה לעיל סי' קצ סי"ד שהביא גם דעת החכם צבי. ושם, שגם לפי סברה זו אינו יכול להוציא בברכתו את מי שיוודע לברך בעצמו. וראה תהלה לרד"ק סי"ק ו. ולעיל שם סי"א א. אמרי וישר ח"ב סי' קצג.
לה טעף ד. לעיל שם סי"א.
לו ק"ב.
לז שבעירובין מ, ב ובפרש"י שם ד"ה ליתביה לנעוק, שאם היה אומר זמן ביה"כ"פ על הכוס הי צריך לברך ברכת הגפן, וכיון שא"א לשותחו

הלכות שבת ערבירעג

יג אין צריך לברך ברכה אחרונה על כוס של קידוש¹⁰ בין של לילה בין של יום (בין שהוא יין בין שאר משקה¹¹) לפי שהקידוש הוא מצרכי הסעודה¹² והרי כוס זה מפל לסעודה ונפטר בברכת המזון שלאחר הסעודה כאלו שתהו בתוך הסעודה (עין סי' קע"ד¹³) (ואם שתה עוד קודם הסעודה מלבד כוס הקידוש אם הוא יין אין צריך לברך אחריו מטעם שנתבאר בס' קע"ד¹⁴ ואם הוא שאר משקה צריך לברך אחריו¹⁵ אלא אם כן יבדך ברכה אחרונה אחר כוס ברכת המזון כמו שנתבאר שם¹⁶):

יד אין צריך לברך על היין שבתוך הסעודה לפי שנפטר בברכת בורא פרי הגפן שבקידוש¹⁷ (עין סי' קע"ד¹⁸):

רעג שיהיה הקידוש במקום סעודה ובו י"ב סעיפים:

א אין קידוש אלא במקום סעודה¹⁹ שאם קידש בבית זה ואכל בבית אחר בין שהיה דעתו מתחלה לאכול בבית האחר²⁰ בין שקידש על דעת לאכול בבית זה ואח"כ נמלך לאכול בבית אחר²¹ לא יצא ידי חובתו בקידוש הראשון וצריך לחזור ולקדש קודם שיאכל בבית האחר בין בקידוש של לילה ובין בקידוש של יום²² שנאמר²³ וקראת לשבת עונג ודרשו חכמים במקום עונג סעודת שבת שם תהא קריאת הקידוש ואין צריך לומר שאם קידש ולא סעד אחריו כלל שלא יצא ידי חובת קידושו²⁴:

ב ואפילו בבית אחד מחדר לחדר שקידש בחדר אחד על דעת לאכול בחדר זה ואח"כ נמלך לאכול בחדר אחר וכן מבית לעליה או מעליה לבית צריך לחזור ולקדש²⁵

קונטרס אחרון

לחבירו לפוטרו מחיובו בלא ברכה אם כן יכול הוא לברך א"פ שחבירו יודע, ולא הצריכו שבידך חבירו בעצמו אלא כשאין לו שום צורך בברכת חבירו רק מחמת ערבות בלבד²⁶.

ואף גם זאת אינה חובה גמורה²⁷ כי רבים חולקים עיין בי"י סי' תקצ"ד²⁸ בשם המרדכי²⁹ והר"ן³⁰ והגהות אשר"י³¹ וכן כתב רמ"א³² שם³³ וכן כתב הפרי חדש³⁴:

<p>ב תוס' שם פ"ג, כ ד"ה דיי קידוש. רא"ש שם פ"ג ס"ה. מור ושוע' ס"א.</p> <p>ג עובדא דרב הונא שם קא, א. ר"ן שם ר"ה ושמענין. בי"י חסי' הסי' ש"ע ס"ב.</p> <p>ד רמב"ם פכ"ט ה"י. מור ושוע' סי' רפ"ג ס"א. וכו"ה לקמן שם ס"ב.</p> <p>ה ישע"י נה, יג.</p> <p>ו מ"ז ס"ק א. וכדלעיל סי' רע"א מ"ט וש"נ. וראה מ"ט ועיונים.</p> <p>ז עובדא דאביי שם. רש"י שם ר"ה אין קידוש. ר"ן שם ר"ה ושמענין. בי"י סוף חסי' ש"ע ס"ג.</p> <p>ח רב ענן בר תחליפא פמחים שם.</p>	<p>פו רא"ש שם סמ"ד. מור ושוע' ס"ו. וכו"ה לעיל סי' קע"י ח"ה וש"נ.</p> <p>פז וכו"ה לעיל שם. לקמן סי' תע"ג ס"ו.</p> <p>פח מור סוף חסי', וס' רצ"ג. מ"א שם ס"ק י"א.</p> <p>פט סעף ח וש"נ.</p> <p>צ סעף ג. וראה מ"ט ועיונים.</p> <p>צא כדלעיל שם. וראה הע"ב (רות"ו) ח"ז ע' רע"ה.</p> <p>צב סעף ג.</p> <p>צג מור ושוע' ס"ו.</p> <p>צד סעף ה.</p>
---	---

סימן רעג

א שמואל פמחים קא, א. מור ושוע' ס"א.

ציונים לקונטרס אחרון

מד כהא דלקמן סי' רעג ס"ו.
 מה שרק לכתחלה אין לו לקדש לאחרים שיודעים לקדש בעצמם, דבלקמן סי' רעג ס"ו.
 מו שאפילו יחיד יכול להוציא בתפלה את מי שאינו בקי.
 מז ר"ה סוף רמו ותשכא.

מת ר"ה לר, ב ד"ה יחיד.
 מט ר"ה פ"ג ס"ג.
 נ סעף א.
 נא סי' תפט ס"ק ח וסי' תקפ"ג ס"ק ב, שחלק על המחבר סי' רעג ס"ד ופסק שמוציא אפילו הבקי.
 זראה הקרי הלכות ח"ג כו, ב.